

DAINA AVOTIŅA

**zudībās
atrastais**

DAINA AVOTIŅA

**zudībās
atrastais**

821.174-31

Av 725

Natālijas Kugajevskas vāka dizains

Vāka dizainam izmantoti attēli

© bereta/depositphotos.com,

© juliaSha/depositphotos.com,

© eggeeggjiew/depositphotos.com

Grāmata sagatavota pēc 2004. gada izdevuma.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Daina Avotiņa, 2004

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2022

ISBN 978-9934-0-9907-6

PIRMĀ DAĻA

**cilvēks
meklē
laimi**

Rožumuižas kņaze

Jauniņā kņaze Jeļena fon Hāgena-Šapošņikova sēdēja pie loga, baltos gaisīgos, pašas roku tamborētos aizkarus malā atstūmusi, un gandrīz neko neredzošu skatienu caur dzidri nospodrinātajām rūtīm lūkojās uz rūsganajiem un zilpelēkajiem baložiem, kuri, mīlīgi ūbelēdami, te vienu, te otru spārnu pa putekļaino zemi rotaļīgi vilkdami, cits ap citu itin kā dejoja un lidinājās muižas ar zaļu, samtainu mauru apaugušajā pagalmā.

Dejoja un dižojās gan tikai šīs putnu cilts vīriešu pārstāvji. Viņu pielūdzamās un iekārotās dāmas balodītes šķietamā vienaldzībā knābāja no zemes vai knosijās, ar knābīti tērpa zīdainās spalvas tīrīdamas. Kavalierim tuvojoties, ik balodīte no tā diezgan ilgi vairījās, līdz beidzot piekrita mīlestības rotaļai.

Cilvēks savu jūtu un dziņu slazdos iekrīt daudz neapdomīgāk. Un arī rāpjas daudz grūtāk, ja vispār tiek arī.

Ap baložu baru un tam pa vidu kā pelēki pundurīši āksti lēkāja zvirbuļi, brēkādami un plūkdami par katru atrastu graudu vai kādu citu lepnīgo dūkuļu neuzlasītu ēdmaņu. Zvirbuļiem rūpēja piepildīt mūžam pustukšo vēderu, nevis galanti aptekāt zvirbulenes, kuras tāpat bija dienišķās maizes meklējumu pārņemtās un par savu izskatu diezin cik daudz vis nerūpējās. Baložu mīlīgā

dūdošana un lakstošanās šiem putneļiem bija sveša, nepieņemama un nesaprotama.

Kņazei Jeļenai allaž bija patīcis vērot putnu dzīvi, bet šobrīd viņa jutās pagalam izmisusi un nomākta, ieslīgusi dziļā, grūti klievējamā bezcerībā un depresijā, kas valdīja viņā un ap viņu. Logā vērdamās, viņa neko aiz tā neredzēja. Domas bija smagas un klīda tālu projām.

Viņa pati nemaz nepūlējās šo izmisuma pilno nomāktību klievēt, pieņēma to kā likteņa lemtu un padevās tai, necerēdama vēl kaut ko jauku un gaišu dzīvē pieredzēt. Vienas elkonī saliektās rokas plaukstā kņaze bija atbalstījusi smailo zodu, otrā turēja Ļeva Tolstoja “Annu Kareņinu”, ko bija sākusi lasīt, un skumji domāja, ka viņas vēl īsais, īstenībā tikko sāktais mūžs laikam jau nodzīvots, jo vai gan tik pelēku un vienmuļu dienu ritumu, kāds tagad bija viņai, vairs var saukt par dzīvi?

Kņazei bija atņemts tās lielākais dārgums – viņas puisēns –, kaut viņa savam vīram bijusi tik uzticīga un padevīga, cik vien sieva var vīram būt uzticīga. Viņas dzīvē ne uz brīdi nebija ienākusi sveša, laulātai sievietei nepiederīga mīlestība.

Ārā valdīja vasara. Vecajā, nezin pirms cik gadu simteņiem izveidotajā parkā klajumiņos starp dažādiem kokiem un krūmiem, no kuriem daudzi atvesti no tālienes tāpat kā pati kņaze Jeļena, rūpīgi izravētās dobēs skurbi smaržoja rezēdas, ziedēja tuvā rudens vēstneses dālijas, pacēlušas košsarkanās galvas gluži kā grēcīgus liesmu kamolus, vilinot un aicinot pieskarties, noplūkt, ieelpot, baudīt...

Skaistums taču ir plūcams un izbaudāms. Vajag tikai iedrīkstēties to darīt, nebaidīties, ka noplūkts tas drīz vītīs. Arī viņa, palūk, vīst kā nesen noplūkta puķe, ko plūcēja roka nevērīgi nometusi. Vai īsais ziedēšanas mirklis atsver šo gausi plūstošo, pelēko vītuma laiku?

Pa taciņām, atgādinādamas mazas, graciozas sieviņas, ar garajām astēm uz visām pusēm valšķīgi mādamas, tekalēja darbīgās cielaviņas, liekas, vēl par tāliem ceļiem pāri jūrām itin nemaz nedomādamas vai varbūt tieši tiem gatavodamās.

Kņaze to visu itin kā nemaz nemanīja, kaut aizvien bija priecājusies par vecā parka dižumu un cielavas bija viņas mīļākie putni. Viņa bija priecājusies pat par ķildnieku zvirbuļu dzīvīgumu.

Kādu prieku tad dvēsele var just, ja visapkārt deg muižas un cilvēki ir mežonīga niknuma un ļaunuma pārņemti, kurš gāžas no tiem laukā kā no mucas, kam izrauta spunde? Nu tie šauj cits uz citu, ceļ karātavas, sit un galē cits citu kā vien varēdami un mācēdami, it kā slepkavošana būtu viņu dzīves galvenais uzdevums, kuru gan tiem uzdevis nevis Dievs, bet sātans.

Vīri vairs nedomā ne par saviem bērniem, ne sievietēm. Šķiet, nedomā pat par sevi.

Zemnieki tā rīkojas, atriebdamies par gadu gados nodarītu netaisnību, bet kāda tādai atriebībai jēga, ja pats būsi miris?

Muižnieki savukārt aizstāv no senčiem mantotās tiesības uz šo zemi un tās ļaudīm, bet kurš īsteni šādas tiesības viņiem un uz kāda pamata piešķīris? Jā, jā, ikvienam no viņiem ir gan kāds pergamenta rullis ar paša

cara, karaļa vai kādas citas augstības spiedogiem un parakstiem, bet vai tie nevar būt noviltoti? Un vai ir tādas tiesības, kas pieļauj vienīgi sevi uzskatīt par cilvēku, bet visus citus pielīdzināt darba lopiem, kurus arī nokaut var bez jebkāda soda?

Īstenībā gan šajā slaktiņā šauj tikai žandarmi un dragūni no cara sūtītām soda vienībām. Tie otri, tie, kas dedzina un posta muižnieku mantu, tie jau gandrīz nemaz nešauj. Tiem tikpat kā nav šauteņu. Viņu ierocis ir baisā uguns, kas, vaļā palaista, vairs nav valdāma, un darbam domātās izkaptis un cirvji, un ilgus gadus ciestās pārestības radīts naidis, kas izlauzies no viņiem kā palos satrakojušies upe, kura arī nepazīst žēlastību un savā ceļā noslauka visu, kas nespēj no tās laikus aizbēgt.

– Kāpēc tā notiek? – kņaze jau nezina kuro reizi čukst.
– Kāpēc?

Viņa ir muižniece, bet viņas jaunā sirds vairāk sāp par vienkāršajiem ļaudīm, jo tiem nav kurp bēgt no šīs posta dzīves. Viņa ir audzināta Tolstoja mācības garā un dievbijībā. Viņa gribētu, lai visiem klātos labi.

Vēdlodziņš ir plaši atvērts. Telpa pilna svaiga, spirdzinoša gaisa, bet viņai trūkst elpas, liekas, viņas krūtis ir iežņaugtas vēl šaurākā korsetē nekā viduklis. Domas šaudās uz visām pusēm kā spēja negaisa izbiedētu dūju bars, meklējot vietu, kur apmesties drošībā.

Dūjas to aizvien atrod baložu būdā vai kādā pažobelē, kur vētra tām netiek klāt. Viņas sirdij un prātam tādas patvēruma vietas nav. Viņa ir savu skumjo, samudžināto domu gūstekne.

Kņaze ar neizsakāmām ilgām atceras augstdzimušu jaunavu pansijā pavadītos pusaudzes gadus un jaunības laiku, kas tolaik, Pēterburgā, viņai likās tik pelēks un garlaicīgs. Toreiz gribējās drīzāk kļūt pieaugušai, ieiet lielajā dzīvē, izzināt tās noslēpumus, jo viņa bija cieši pārliecināta, ka šajā lielajā dzīvē viņu gaida liela mīlestība un liela laime.

Ja varētu atkal nokļūt atpakaļ tajās skolas dienās! Nekad no tām neaiziet! Dzīvot skaistu, vēl nepieviltu sapņu pasaulē... Vai arī būt tēva muižīnā, pieglausties pie mātes...

Visbriesmīgākais, ka tagad, šajā šausmu pilnajā laikā, viņa muižā ir palikusi viena. Nu, ne jau gluži viena. Viņas tuvumā aizvien ir istabene Minna un tās līgavainis, muižas pārvaldnieks un pārzinis Mačs Kamiesis. Jeļena zina, ka abi viņai ir un būs uzticami. Viņa tos uzskata gandrīz par draugiem. Taču te nav ne viņas vīra barona Fridriha fon Hāgena, ne tik ļoti mīlētā dēla – mazā Fridriha.

Barons jau pirms krietna laika, kad nemieri šeit tikko sākās un nebija paredzams, ka tie izvēršīsies tādā nevaldāmā negantībā, ir aizbraucis uz Vāciju pie savas nedziedināmi slimās mātes un paņēmis līdzi arī dēlenu, kaut kņaze to ļoti nevēlējās.

– Dārgā, mūsu dēlam ir jāredz viņa īstā tēvzeme un vecmāmiņa, kura tam atstās visu savu mantu. Būtu grēks liegt viņai iespēju pirms nāves dot svētību mazdēlam, ja viņa to vēlas darīt, – Fridrihs fon Hāgens pirms aizbraukšanas stingri teica, kad Jeļena iebilda pret mazā Fricīša tālo ceļojumu – tas zēnam būšot pārāk grūts.

Grūts?

Tās esot sievišķīgas iedomas. Zēnam vajagot norūdīties jau bērnībā. Viņam jāaugot par bruņinieku, nevis mīkstmiesi paipuisīti.

Un kņaze nebija iedrīkstējusies vīram ne iebilst, ne aizrādīt, ka zēna tēvzeme ir arī Krievija, no kuras nākusi viņa pati. Un diezin vai visīstākā dzimtene Fricītim nav šī zeme, šī Rožumuiža, kur viņš nācis pasaulē? Pie kādas tautības Fricīti var pieskaitīt? Vai viņš ir vācietis vai krievs? Vai varbūt latvietis?

Viņā rit vācu un krievu asinis, bet viņš līdz šim ir elpojis šīs zemes gaisu, ēdis šīs zemes audzētu maizi. Viņu ir auklējusi latviešu zemniece un dziedājusi šūpuļdziesmas savā valodā.

Fridrihs dēlu par latvieti vai krievu nekad neatzīs, bet diezin ko izlems pats zēns, kad būs pieaudzis? Protams, ja viņš uzaugs Vācijā, tad būs tikai vācietis. Tur tādu apziņu viņā iedzīs kā naglu sienā. Tik dziļi, ka to diezin vai varēs izraut.

Kņaze cilvēka tautībai nepiešķir nekādu nozīmi. Svarīgs ir cilvēks pats – viņa daba, spējas un, galvenais, dvēsele. Reizumis viņai rodas savai kārtai ķecerīgas domas, ka muižnieku dvēseles ir izkurtējušas, zaudējušas bruņinieku cilvēcisko cildenumu, tas vairs ir tikai kā ārēja, spoža čaula bez satura spēka.

Tā nu viņa tagad savā vientulībā ar bailēm un sāpēm vēro, kas notiek visapkārt, un neizsakāmi ilgojas pēc dēlēna un arī vīra, taču zina, ka šīs ilgas pašlaik ir veltīgas un nepamatotas, – Fridrihs neatgriezīsies, iekams vecā fon Hāgena kundze nebūs aizgājusi uz nepārnākšanu.

Un arī tad vēl ne jau uzreiz viņš steigsies mājās – viņam būs jānokārto mantojuma lietas, jāpieņem radu izteiktās līdzjūtības, kuras būs garas un liekulīgas, bet no kurām izvairīties viņš nevarēs. Viņš to nemaz necentīsies darīt, jo ir taču pie tā visa pieradis. Savā aizņemtībā viņš sievu atcerēsies reti un viņas vēstulēs izteiktos mīlestības un ilgu apliecinājumus uzskatīs par bērnišķību, kam nav vērts pievērst uzmanību. Izlasīs un tūlīt aizmirsīs. Varbūt savā nevalā aploksni pat neatvērs un neizlasīs.

Viņa vīru un dēlu vēl ilgi neredzēs.

Aizbraukušais barons droši vien nemaz nespēj iedomāties, kas šeit tagad notiek. Jau pirms viņa aizceļošanas nemiers gaisā virmoja gluži kā negaiss, kas tuvojas, bet, ka viss iegriezīsies tādā uguns, asins un asaru jūrā, – kurš gan to varēja paredzēt? Un vēstulēs vīram viņa to nemaz nespēj aprakstīt. Viņai trūkst vārdu, lai izteiktu visas šīs drausmas. Un vēstules bieži nokļīst, adresātu nenasniegušas, jo pasts tagad darbojas slikti un juceklīgi. Viņa raksta vai ik dienu, bet reti saņem atbildi. Tātad vēstule nav nonākusi līdz galam. Nevar taču būt, ka vīrs viņai negribētu atbildēt.

Kņaze notrīs, iedomājusies, ka jebkuru brīdi kāda saniknota, atriebt kāra cilvēka rokas pielaista uguns var aprīt arī šo viņas tagadējo patvērumu, šo kluso un vēl revolūcijas it kā neskarto Rožumuižu. Par Hāgenmuižu to neviens nesauc, tikai par Rožumuižu, jo tā atrodas Rožezera krastā. Ezers savukārt nosaukumu esot dabūjis no ūdensrozēm, ar kurām tas ik vasaru piezied balts kā brīnumaini darināts līgavas plīvurs.

Ūdensrozes tajā esot sākušas tik kupli augt sen, jau pirms kādiem simts gadiem, kad viens toreizējā barona dēls izmantojis pirmās nakts tiesības un pašā kāzu priekšvakarā nebēdnīgi un nežēlīgi piegulējis muižas visskais-tāko, vistikumīgāko meiteni.

Jaunais vīrs tajā naktī staigājis pa ezera krastu, naidā un izmisumā vai prātu zaudēdams, un gaidījis savu pie-smieto līgavu, kuru no briesmīgā negoda glābt nebijis viņa spēkos, bet kuru viņš milējis tik stipri, ka ij nedo-mājis no nelaimīgās meitenes atteikties.

Viņš tā klimtis, vaidējis aiz sirdssāpēm un vīstījis dū-res aiz niknuma, līdz pēkšņi ieraudzījis kādu baltu nāru strauji ienirstam mēness apspīdētajos viļņos. Uzreiz ne-aptvēris, ka tā ir viņa mīlotā, kura nav izturējusi savu kaunu un sāpēs meklējusi glābiņu ezerā. Beidzot to sa-pratis, jaunais vīrs meties meiteni glābt, taču bijis jau par vēlu – dzīle vairs guvumu neatdevusi.

Jauneklis pats gan nenoslēcis, toties noslēcis viņa prāts. Visu atlikušo mūžu viņš staigājis apkārt no mājas uz māju un visur taujājis pēc savas iemīlotās. Reizumis ieklīdis arī muižā un saucis baronu uz divkauju. Ja mui-žas ļaudis aiz žēluma viņu neaizraidījuši ar labu un pa-manījis vecais barons, tas licis nelaimīgo pērt un rīdīt ar suņiem.

Nekas nelīdzējis, viņš atlabis no sitieniem un nācis atkal un atkal.

Piesmējējs gan arī neņēmis labu galu. Pēc meitenes nāves viņš aptvēris, ka to ne vien iekārojis, bet arī iemī-lējis, taču nekādi vairs nevarējis izdarīto negantību par labu vērst. Vēlēdamies visu aizmirst, viņš devies pāri

jūrai uz Itāliju, bet kuģis iekļuvis vētrā, uzskrējis uz klints un nogrimis.

Vietējie muižas ļaudis ūdensrozes neplūc, uzskata tās par slikones un viņas nelaimīgā līgavaīņa izlietajām asarām, tātad svētām jebšu nolādētām.

Bet kņaze atceras tos neaizmirstamos vakarus, kad Fridrihs viņu, savu no Krievzemes atvesto līgavu, laivā vizināja pa Rožezeru, plūca viņai šos neredzēti gleznos ziedus un sauca viņu par savu ūdensrozīti, solīdams mūžīgu laimi un mīlestību.

Toreiz viņa ezera baiso teiku nebija vēl dzirdējusi. Viņai dzīve likās kā skaista pasaka, kas nekad nebeigsies. Ja kāds viņai būtu teicis, ka pienāks šī tagadējā nezturami sāpīgā vientulība, viņa tikai pasmietos, jo uzskatītu tādu valodu par blēņām. Viņa neticētu arī leģendai par meiteni – ūdensrozīti. Kā gan kaut ko tādu cilvēks cilvēkam var nodarīt?

Tolaik viņa mīlēja un bija mīlēta.

Pēc kāzām vīrs viņai puķes dāvāja aizvien retāk, un laivā pa Rožezeru viņi vairs nekad netika braukuši.

– Ja gribi vizināties, paņem kādu puisi par airētāju, – vīrs mēdza sacīt, ja viņa izteica tādu vēlmi. – Atvaino, bet man šodien nav laika.

Fridrihs allaž bija ļoti aizņemts ar dažādām darīšanām, viņa glāsti tapa steidzīgi un vienaldzīgi, bet Jeļena par to nekad nesūdzējās, jo viņai taču bija Fricītis. Bērnu viņa pieņēma kā visdāsnāko Dieva dāvanu, tas tapa par viņas dzīves saturu un jēgu.

Tagad viņai nav ne vēsā, atturīgā vīra, ne mīļā dēlēna, nav vairs pat sapņu par dāvātiem ziediem. Reizē ar tiem

novītušas arī jaunības atmiņas, toties briesmīgas uguns-
puķes drīz var dejot arī pa viņas nama jumtu un vecā
parka diženo koku galotnēm, bārstot pelnu plēksnes
ezerā pie ūdensrozēm, applaucējot un sakropļojot tās
kā gaistošu, atraidītu mīlestību.

Kņaze Jeļena pirms pāris dienām bija sūtījusi Maču
Kamiesi palūkot, kas noticis ar tuvāko kaimiņu muižu, jo
no tās ilgi neviens nebija ieradies pie viņas uz tēju un
arī viņa turp nebija aicināta, kā tas pirms šiem nemie-
riem bija ierasts.

– Tur vairs nav nevienas veselas ēkas, neviena neap-
lauzīta koka, – pūsis pārnācis drebinādamies stāstīja.
– Kungi gan esot palikuši dzīvi un neskarti, jo iepriekš
kāda brīdināti un laikus no muižas aizmukuši. Tagad,
lielmātiņ, tur ir tikai drupas un pusdegušas ogles. Tās
vēl kūp. Un viens kaķis ar apsvilušu asti tup un ņaud.
Citu dzīvu radību nematīju.

“Es nekur nebēgšu,” Jeļena domā, juzdama bailes, kas
viņu žņaudz kā spilēs. “Nevienam tišuprāt pāri neesmu
darījusi. Kas būs, būs.”

Un uz kurieni lai viņa bēgtu? Neba uz tālo Vāciju, kur
vīra radi viņu nicina. Tādēļ jau Fridrihs viņu, pie mir-
stošās mātes dodamies, nemaz neaicināja līdzi, kā tas
pieklātos laulātu ļaužu attiecībās.

Viņa ir palikusi viena šajā nemieru pārņemtajā zemē
tālab, ka ir cēlusies no dižciltīgas, bet trūcīgas nevācu
dzimtas. Fridrihs viņu te uz Rožumuižu atveda pret savu
vecāku gribu. Viņa gan to ne zināja, ne apjauta, kad Frid-
rihs lūdza viņas roku. To, ka ir nevēlama, viņa saprata,
kad uz viņu kāzām neieradās neviens no barona radiem.

Māte bija steigšus aizbraukusi uz savu Vāczemes muižu, pirms šeit ienāca nākamā vedekla. Te vecā baroniete ir atstājusi nevis svētību dēla ģimenei, bet ļaunu lāstu tā jaunajai sievai.

Taču tolaik to visu īpaši nepārdzīvoja ne jaunais vīrs, ne viņa mazā, trauzlā līgava. Abi bija mīlestības skurbuma pārņemti. Viņi pazina viens otru tikai dažus mēnešus kopš kādas lielas Pēterburgas augstmaņu balles, kurā Fridrihs jauno kņazi bija ieraudzījis, neprātīgi iemīlējies un pēc tam drīz vien devies pie vecākiem lūgt viņu vienīgās meitas roku, iepriekš par šo nodomu ar saviem piederīgajiem neaprunājies, kā dzimtas pieņemtās tradīcijas to prasīja darīt.

Kņazes Jeļenas vecāki viņam neliedza ne savu meitu, ne sirsniņu svētību nākamajai dzīvei, kaut gan skuma, ka znots Jeļenu veda projām, nevis pats palika pie viņiem. Turpretim no Vācijas uz Rožumuižu ceļoja ziņneši un vēstules ar Fridriham ļaunu vēstošiem, prasīgiem lūgumiem un nepārprotamiem, draudīgiem brīdinājumiem nepārsteigties, atlikt kāzas, apdomāties, nogaidīt, beidzot nākt pie prāta...

Nekas nelīdzēja. Fridriha vēsais, baroniskais prāts uz laiku bija pagalam apreibis un sakarsis.

Viņi apprecējās.

Jeļena nesaprot, kas viņu tagad biedē vairāk – apkaimē degošās muižas, nogalētie cilvēki vai pašai uzklupušās nedienas, kuras pārvarēt viņa ne prot, ne spēj. Viņa skaidri jūt, ka no abu sākotnējās mīlestības nekas daudz nav atlicis, vīrs top aizvien vēsāks pret viņu. Un viņai negribīgi jāatzīst, ka arī pašas sirdī nekādu kvēlu

jūtu vairs nemaz nav. Vientulība bija nostājusies viņai blakus jau pirms barona aizbraukšanas, bet tagad tā viņu cieši apskāvusi vīra vietā.

Vai šī tukšuma izjūta viņu kādreiz vēl pametīs? Vai atgriezīsies pirmā mīlestība vai varbūt tās vietu ieņems kāda cita? Tā kā pašreiz viņa nespēs dzīvot un nedzīvos. Viņai ir tikai divdesmit pieci gadi.

Kņaze apzinās savu skaistumu un saprot, ka tas vilina pat muižas kalpotājus. Tie ir stalti puisi, staltāki par baronu, bet, ka no tiem kādu varētu pieņemt par mīlāko – tas viņai nenāk ne prātā. Tomēr sirds allaž iekņudas, ja kāds no puisiem vai vīriem viņu uzlūko lūdzošām, suniski padevīgām acīm. Tad viņa pasmaida un ātri aiziet. Aizbēg no kārdinājuma. Zina, ja tam kaut uz brīdi padosies, tad pazudinās gan sevi, gan nelaimīgo kārdinātāju, jo sievas neuzticību barons viņai atmaksās ar nicināšanu, bet kalps tiks patriekts, varbūt pat iznīcināts.

Diezin kas tagad notiek viņas dzimtajā Breņčāņinovā, kur atrodas viņas vecāku nelielā muižiņa? Droši vien tas pats, kas šeit. Un, ja arī tur valdītu miers, kā gan viņa turp aizkļūtu? Kaut arī Breņčāņinova nav pārāk tālu no Latvijas, tomēr tagad pa visiem ceļiem siro gan revolucionāri, gan dragūni. Tie ne vien karo, tie arī laupa.

Kņaze nopūšas. Tomēr labi, ka abu Fridrihu – ne lielā, ne mazā – te nav un tiem nekādas briesmas nedraud, kaut kopā ar savu ne visai laipno vīru viņa pati justos daudz drošāk. Viņai pāri darīt – to nu gan Fridriha lepnums nevienam neļautu, jo viņa ir tā sieva.

Pie durvīm klauzina. Ienāk Minna. Dūšīgā sārtvaidze zemniece izskatās tāda kā apjukusi. Mīņājas pie sliekšņa

un plucina savas biezās, dzeltenās bizes galu. Tāda viņa ir vienmēr, ja kaut kas no kņazes jālūdž.

– Lielmātiņ, vai šodieniņu iztiksi bez manis? Reku, Kāpostienei esot pienācis Dieviņa nolemtais laiks, jāiet palīgā saņemt viņas brēkuli. Vienai tāds darbs nav paveicams. Atsūtījusi savu puiku man pakaļ. Vai varu iet? Ja viss labi ritēs, rītiņā būšu atpakaļ.

– Ej vien! – Jeļena gurdi saka.

Viņu pārņem šausmas, iedomājot, ka Minnas nebūs tuvumā, ja arī pie viņas ielauzīsies nemiernieki. Bet tāpēc taču nevar aizkavēt bērna pasaulē nākšanu. Viņa zina, ka Minna labi pieprot ne vien bērnu saņēmējas darbu, bet arī daudzas citas nevienā skolā nemācītas dziednieces gudrības. Saka, esot apguvusi šo māku no savas vecāsmātes. Skolā Minna vispār nav gājusi. Viņai un tāpat Mačam lasīt un rakstīt iemācījusi Fridriha guvernante, protams, ar baronietes ziņu, kurai gribējies palepoties ar izglītotiem kalpotājiem. Ar bērnu saņemšanu un visādu ligu dziedināšanu gan Minna vecās baronietes valdīšanas laikā nedrīkstējusi nodarboties, lai neienestu muižā kādu sērgu. Tas viņai atļauts tikai tagad.

Jeļena Minnas dziednieces prasmi neuzskata par tumsonību, pati tur tālajā Krievijā tāpat esot dzimusi pirtī uz lāvas ar kādas vecas sieviņas palīdzību. Un arī viņas mazo, dārgo Fridrihu, viņas acuraugu Fricīti saņēma Minnas rokas, jo bērns sāka savu ceļu šajā pasaulē, pirms kučieris bija paspējis atvest no pilsētas dakteri.

– Ej vien, – kņaze atkārto, – gan jau iztikšu. Tur tevi vairāk vajag nekā te man.

– Jūs nebaidieties, lielmātiņ! – drošina Minna, jo redz, cik kundze bāla un satraukta. – Manējais puisietis, nu,

mans Mačs, šorītīņ bija aizgājis uz Kubulu silu pie tiem buntavniekiem aprunāties. Tur viņi sen ierīkojuši lēģeri. Mēs tak viņus pazīstam, tejenieši vien jau iraid. Šie esot manējam apsolijuši Rožumuižai ne pirkstu nepiedurt. Jūs tak allažiņ esat bijusi laba pret visiem, lielmātiņ. Uz jums ļauži netur ļaunu prātu, un lielkungs tak iraid Vāczemē...

To pateikusi, Minna apraujas. Viņai gandrīz pasprucis no mēles, ka uz lielkungu gan ļaudis labu prātu netur. Bet kurš tad to nezina? Viņam piemin tēva un vectēva grēkus, un pats savējus arī sakrājis gana prāvus.

Jeļena tiešām to zina bez teikšanas un tāpat arī to, ka Minnas mierinājumam liela svara nav – ja muižu nodedzinās saniknotie zemnieki, to var izlaupīt dragūni un uz zemnieku rēķina paši pielaist tai uguni. Un, ja teiktu patiesību, tad viņas vīru baronu, īsto muižas īpašnieku, ne par kādu labiņo laikam nevarētu vis dēvēt. Re, arī Minna uzskata, ka Fridriham šeit varētu draudēt briesmas, tikai nesaka to. Uz baronu ne viens vien griež zobus. Kņaze pa ausu galam ir dzirdējusi muižas ļaudis runājam, ka tad, kad barons dodas izjādēs, visu sētu meičas paslēpjoties. Kaut pirmās nakts tiesību vairs baronam nav, viņš tomēr cenšoties ar glaimīgiem vārdiem un dāvanām iedabūt savā gultā ikvienu glītāku jaunavu.

Kura zemnieku meiča gan iedrīkstētos pretoties, ja gadītos viņa ceļā?

Savu panācis, Fridrihs neesot skops – meitene tiekot pie laba pūra, daža arī pie dēla vai meitas, un tas Jeļenai sāp visvairāk, taču viņa nekad un nevienu neiztaujā. Lai

domā, ka viņa neko nav ne dzirdējusi, ne sapratusi, jo muižas ļaudis taču runā savā mēlē, kuru viņa nav īsti iemācījusies.

Ak, Fridriha kabinetā skapī vēl glabājas viņa tēva pātaga, ar kuru vecais barons par katru vismazāko pārkāpumu esot pašrocīgi pēris zemnieku kārtas ļaudis. Darījis to, gandrīz jau aklus būdams. Sitis, kur pagadās, un pats gardi smējies:

– Tēvs tevi par maz sukājis. Ja to nedarīšu es, tu sapelnīsi pārāk daudz grēku un netiksi debesīs.

Fridrihs tā nedara. Nav vairs tie laiki. Toties ikvienu muižas parādnieku viņš bez jebkāda žēluma izliktu no mājām, ja par bēduli allaž neaizlūgtu Jeļena.

Fridrihs bieži ar dusmām ir sacījis:

– Man tava mīkstsirdība ir līdz kaklam, Helēn! Ja tev ļautu vaļu, tu muižu ātri vien izputinātu.

Viņš dusmojas, tomēr aizvien ir paklausījis sievas lūgumam.

Jeļena notrīsēdama atceras reiz no Minnas dzirdēto nostāstu, kā Fridriha vectēvs esot ar nikniem suņiem norīdījis trīs jaunus dzimtļaužu pārus, kuri no viņa nežēlības un mieskārības bijuši pabēguši un apmetušies uz kādas lielā Lāčupurva saliņas, jo tas purvs, palūk, itin kā piederējis pašam caram, nevis šejienes baronam, un iestiepties tālu Krievijā.

Bēgļi tanī purva salā iekopuši pat nelielus tīrumus, cerēdami, ka lielkungs biedīgajā sliksnā iekšā nebridīs un viņus tur nemeklēs, nepiesmies jaunuves, ar pātagu nesakropļos jaunus vīrus tā, ka tie vairs nespēs arkla balstus noturēt un zemi apart.